

• ЗІБРАННЯ ТВОРІВ •

УМБЕРТО ЕКО

НОМЕР НУЛЬ

Роман

Харків
«ФОЛІО»
2019

I

Субота, 6 червня 1992, 8-ма ранку

Цього ранку вода з крана не текла.

Кхи, кхи, ніби немовля двічі відригнуло, а потім — нічого.

Я постукав у сусідчині двері: у їхній хаті нічого не зламалося. Може, ви головний вентиль перекрили? — питає. — Хто, я? Та я гадки не маю, де він є, адже мешкаю тут недавно, додому повертаюсь лише увечері. Святий Боже, та хіба ж, від'їжджаючи на тиждень, не перекривають воду та газ? Я — ні. Оце так недбалість, впустіть, дайте-но я покажу.

Вона розчинила дверцята під мийкою, щось відкрутила, і вода потекла. Бачте? Ви закрили ручку вентиля. Даруйте, я такий не уважний. А, ваш брат — *single. Exit*¹ до сусідки, вона вже теж англійською розмовляє.

Нерви мої в порядку. Полтергейсту не існує, хіба у кіно. І я не сновида, бо навіть якби й був, то все одно не знав би про той вентиль, інакше б відкрутив його прокинувшись, адже у душі вода протікає, а так можна всю ніч очей не стулити, слухаючи, як падає крапля за краплею, як у отій Вальдемоссі².

Я й справді часом просинаюся, підводжуся з ліжка та йду причиняти двері у лазничку й між спальнею та прихожою, щоб не чути того бісового крапання.

Як на мене, справа не в електроконтактах (адже ручку вентиля — і це впливає із самого слова — повертають рукою) і не

¹ Хід.

² Містечко в Іспанії. Перебуваючи там восени, Шопен написав п'єсу «Краплі дощу».

через мишу, бо якби вона там і прошмигнула, їй би не стало сили повернути ту штукенцію. Вентиль — залізне коліщатко, яке робили колись (у цьому помешканні все виготовлялося щонайменше років п'ятдесят тому), та ще й зіржавіле. Отож без руки не обійтись. Такої, як у людини. І у мене немає громовідводу, який би прислужився, щоб залізити у розчинене вікно, як орангутанг з вулиці Морг¹.

Поміркуймо. Кожен наслідок має свою причину, принаймні так кажуть. Відкидаємо, що це було диво, адже не бачу причини Богові перейматися моїм душем, тим паче, що у нього й з Червоним морем клопоту вдосталь. Отже, у цілком природного наслідку є цілком природна причина. Учора ввечері, перед тим як лягти спати, я випив пігулку «Стилнокса», снодійного, запивши її склянкою води. Тому на той час вода ще була. А сьогодні вранці вже її не було. Таким чином, Ватсоне, вентиль повернули вночі — і повернув його не ти. Хтось — чи їх було декілька? — вчора побував у моїй оселі і, боячись, що мене розбудить не стільки шум, який вони зчинили (хоча хода у них була дуже м'яка), а не перекритий до кінця душ, який навіть їх роздратував, а може, вони ще й дивувалися, чому те крапання мене не будить. Тим часом незворушно зробили те, що вміє робити навіть моя сусідка, — перекрили воду.

А що далі? Книжки — у своєму звичному безладі, якби їх тут сторінка за сторінкою переглянули секретні служби хоч півсвіту, я б нічого не помітив. Перевіряти шухляди чи шафу біля вхідних дверей — даремна річ. Якщо вони хотіли щось знайти, то на сьогодні лишилася лише одна річ — попорпатися у комп'ютері. Може, щоб не гайнувати часу, скопіювали все, що там є, й повернулися додому. І вже на цей час, передивившись документ за документом, уже знають, що у комп'ютері не було нічого, що їх би зацікавило.

А що вони сподівалися знайти? Очевидно — тобто немає ж іншого пояснення, — що шукали вони щось, що стосувалося газети.

¹ «Убивство на вулиці Морг» — оповідання письменника-романтика Едгара Аллана По, яке вважають найпершим детективом у літературі. Головним убивцею виявився орангутанг, що втік від хазяїна.

Вони ж не дурні, мабуть, збагнули, що я, певно, занотовую все, що ми робимо у редакції, — а отже, якщо я у курсі справ Брагга-дочо, я ж, мабуть, усе десь записав. А зараз, звісно, вже збагнули все, як є: що я все записую на дискету. Певна річ, що допіру вони навідалися й у мій офіс, але дискет там не знайшли. Таким чином, вони саме доходять висновку (щоправда, тільки зараз), що я, певно, ношу їх при собі у кишені. Ох ми й телепні! — кажуть вони про себе. — Тепер ще й у кишнях піджака доведеться порпатися. Телепні? Падло. Якби хитрунами були, то не скінчили б тим, що роблять таке брудне діло.

Тепер вони повторять спробу, принаймні допоки не вкрадуть лист, влаштують, щоб на мене на вулиці напали кишенькові злодії. Тому, перш ніж вони спробують знову, треба якнайшвидше відправити дискети листом до запитання, а потім, як буде на часі, забрати їх. Та що за дурниці мені на думку спадають, тут уже знайшовся один труп, а Сімей вже накивав п'ятами. Їм же навіть не треба знати, чи я знаю, й що саме знаю. Про всяк випадок зламують замок, та й по всьому. Не піду ж я заявляти у газету, що про ту справу нічого не знав, бо коли скажу, що нічого не знав, покажу, що знав про неї.

Як я втрапив у таку халепу? Гадаю, у всьому винен професор Ді Саміс та те, що я знаю німецьку.

Чому мені спав на думку професор Ді Саміс та випадок, який трапився сорок років тому? А тому, що я завжди був переконаний: це через професора Ді Саміса я так і не отримав диплом, а у цій халепі опинився тому, що так і не закінчив університет. Зрештою, Анна покинула мене по двох роках шлюбу, адже, як вона сама казала, я маю рефлекс невдахи, — грець його знає, що я їй колись наплів, щоб причарувати.

Я так і не отримав диплома, бо знав німецьку. Моя бабця родом з Південного Тіроля¹, тому вона змалку навчила мене цієї мови. З першого курсу в університеті я почав переклада-

¹ Автономна провінція Больцано, або Південний Тіроль — територія, де давна більш як вісімдесят відсотків — німці.

ти книжки з німецької. На той час знання німецької мови вже вважали фахом. Читали й перекладали книжки, які інші не розуміли (але які на той час вважалися важливими творами), а платили за переклад на німецьку краще, ніж за французьку чи навіть англійську. У наш час, мабуть, те ж саме з тими, хто знається на китайській чи російській. Отож або ти з німецької перекладаєш, або отримуєш університетський диплом — перше й друге разом — зась. Та й коли перекладаєш — сидиш удома у теплі-добрі чи на свіжому повітрі, у капцях, та ще й на додачу пізнаєш цілу купу усіляких цікавинок. То чому пертися на лекції в університет?

Знехотя я записався на курси німецької. Вчитися, мабуть, доведеться небагато, казав я собі, я ж і так усе знаю. Світочем на той час був професор Ді Саміс, який, як казали студенти, створив таке собі орлине гніздо у чарівливій бароковій будівлі, де, зійшовши сходами, виходиш у велику галерею. З одного боку була панорама інституту Ді Саміса, а з іншого — актовий зал, як пишномовно називав те місце сам Ді Саміс, — аудиторія, у якій вміщалося з півсотні учнів. В інститут можна було заходити лише у в'єтнамах. Біля входу їх було вдосталь для асистентів та двох чи трьох студентів. Той, кому бракувало в'єтнамок, чекав своєї черги надворі. Все навколо було повосковане, гадаю, і картини на стінах — теж. І обличчя у страшенно старих асистентів, які ще за доісторичних часів чекали своєї черги потрапити на кафедру.

В аудиторії було височезне склепіння та готичні вікна (ніколи так і не збагнув, звідки вони у бароковій будівлі) і зелені вітражі. У слушний час — о першій чотирнадцять професор Ді Саміс виходив з інституту, слідом за ним, за метр оддалік, ступав підстаркуватий асистент, а за два метри — молодші асистенти, яким десь під п'ятдесят. Підстаркуватий носив професорові книжки, а молодші — професорів програвач (у ті часи програвачі були ще громіздкі й скидалися на «Ролс-ройс»).

Ді Саміс проходив десяток метрів від інституту до аудиторії, ніби там не десять метрів, а всі двадцять: не прямував, а йшов по

кривій (не знаю, чи то параболою, чи еліпсом), голосно промовляючи: «А осьде й ми! От і ми!». Зайшовши в аудиторію, всідався на чомусь (на кшталт висіченого подіуму), щоб за кілька хвилин почати свою розповідь передмовою: «І кличте мене Ізмаїл»¹. У світлі, що проникало крізь зелені шибки вітражів, обличчя у нього ставало ніби у небіжчика, який злостиво всміхався, а тим часом асистенти вмикали програвач. А потім заводив так: «На відміну від того, що нещодавно розповідав мій вельмишановний колега професор Бокардо...» — і на цілих дві години.

Через зелене світло я поринав у водянистий напівсон, те ж саме, судячи з облич, відчували й асистенти професора. Вони вже знали, яка на них чекає мука. Коли спливали дві години і ми, студенти, роєм вилітали з аудиторії, професор Ді Саміс прокручував назад плівку, сходив з подіуму, по-демократичному сівши у першому ряду з асистентами, і всі вони разом ще раз прослуховували двогодинний запис до кінця, а професор тим часом схвально коментував кожен абзац, який, на його думку, був значущим. Варто зазначити, що курс стосувався перекладу Біблії, тієї, що Лютер² переклав німецькою. «Сороміцька писанина», — казали мої товариші-студенти з млосним поглядом.

Провчившись два роки, не надто часто відвідуючи заняття, я насмілювався взятися за курсову про іронію у творах Г. Гейне (мене тішило, як він зі слухним цинізмом ставився до нещасного кохання — я готувався до власних кохань). «Ет, молодь, молодь! — казав мені зажурено Ді Саміс. — Враз кидаєтесь на сучасних письменників...»

Я збагнув, ніби після прозріння, що курсовій під керівництвом Ді Саміса — торба. Тоді я згадав про професора Ферію, молодшого, який зажив слави завдяки своєму блискучому розумові й спеціалізувався на романтизмові чи на чомусь подібному. Але

¹ Фраза, якою юнак Ізмаїл з роману Г. Мелвілла «Мобі Дік, або Білий кит» розпочинав кожен свою розповідь, просякнуту критикою та глибокодумністю, який, поза тим, був оповідачем у романі.

² Йдеться про лютеранський переклад Біблії для протестантів.